

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
протокол від 7.09. 2020 р. № 2
в.о. завідувачки кафедри

_____ (проф. Ю. Ушкаренко)

СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Освітня програма Міжнародні економічні відносини

першого (бакалаврського) рівня

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Галузь знань 29 Міжнародні відносини

Херсон 2020

Назва освітньої компоненти	Теоретична економіка (ТЕ)
Викладач	Юлія Ушкаренко (Iuliia Ushkarenko), доктор економічних наук, професор http://orcid.org/0000-0002-7231-5277
Посилання на сайт	http://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=2918
Контактний телефон	(0552)326762
Email викладача:	JUshkarenko@ksu.ks.ua
Графік консультацій	Середа, 16:00-17:00, ауд. 306 або за призначеним часом

1. Анотація дисципліни: дисципліна включає теми, в яких розкриваються сутність, актуальність, причини та передумови сталого розвитку, основні положення концепції сталого розвитку та напрями діяльності, визначальні чинники сталого розвитку, причини загострення глобальних проблем людства, загрози природно-екологічного характеру, глобальні соціальні, політичні та економічні проблеми.

Диспропорційність економічного розвитку: основні причини та наслідки, Розглядається людський розвиток як головний чинник суспільного прогресу, роль науки та освіти у визначенні засад сталого розвитку, роль ООН у вирішенні глобальних проблем людства, значення сталого розвитку для економічного зростання, впровадження принципів сталого розвитку в Україні.

2. Мета та завдання дисципліни:

Метою є вивчення теоретичних засад сталого розвитку та науково-прикладних аспектів сучасних моделей стійкого розвитку на глобальному, міжнаціональному, національному, регіональному та локальному рівнях і їх застосування в Україні.

Завдання:

- розкрити сутність поняття «сталий розвиток» та основні трансформації, пов'язані з розвитком сталого розвитку та напрямками діяльності;

- описати основні екологічні проблеми та висвітлити актуальність та пріоритети екологічно збалансованого розвитку;

- охарактеризувати глобальні та регіональні політичні проблеми;

- розкрити сутність демографічних проблем;

- висвітлити проблему обмеженості природних ресурсів: паливних, земельних, водних, лісових;

- показати можливості наближення до моделі сталого розвитку через вирішення соціальних проблем;
- визначити підходи, можливості і перспективи вирішення сучасних проблем взаємодії суспільства і природи на принципах концепції сталого розвитку в межах території України;
- дати поняття людського розвитку як головного чинника і показника суспільного прогресу та його місце у соціальній підсистемі сталого розвитку.

3. Програмні компетентності та результати навчання

Після успішного завершення дисципліни здобувач формуватиме наступні програмні компетентності та результати навчання:

Інтегральна компетентність - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні завдання у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародних економічних, зокрема, професійної діяльності (у т.ч. у процесі навчання), що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків.

Загальні компетентності:

ЗК7. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Фахові компетентності:

СК 2. Здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин.

СК 9. Здатність до діагностики стану досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками.

СК 11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, усвідомлюючи необхідність навчання впродовж усього життя, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін.

ПРН 3. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмні пакети загального і спеціального призначення.

ПРН 4. Систематизовувати й упорядковувати отриману інформацію щодо процесів і явищ у світовому господарстві; оцінювати та пояснювати вплив ендегенних

і екзогенних факторів на них; формулювати висновки і розробляти рекомендації з урахуванням особливостей національного і міжнародного середовища.

ПРН 5. Володіти навичками самоаналізу (самоконтролю), бути зрозумілим для представників інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності, мультикультурності, толерантності та поваги до них.

ПРН 6. Планувати, організовувати, мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу.

ПРН 7. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН 8. Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів, у тому числі та євроатлантичної інтеграції

ПРН 10. Ідентифікувати та виокремлювати особливості функціонування суб'єктів міжнародних відносин та моделей їх економічного розвитку.

ПРН 12. Здійснювати комплексний аналіз складних економічних систем, зіставляти та порівнювати їх складові, оцінювати й аргументувати оцінки результативності їх функціонування.

ПРН 13. Підбирати і вміло застосовувати аналітичний інструментарій дослідження стану та перспектив розвитку окремих сегментів міжнародних ринків товарів і послуг з використанням сучасних знань про методи, форми й інструменти регулювання міжнародної торгівлі.

ПРН 14. Розуміти і застосовувати теорії, принципи, засоби й інструменти реалізації міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин.

ПРН 16. Демонструвати знання про стан досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками.

ПРН 18. Досліджувати економічні явища та процеси у міжнародній сфері на основі розуміння категорій, законів; виділяючи й узагальнюючи тенденції, закономірності функціонування та розвитку світового господарства з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

ПРН 19. Розуміти та застосовувати чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо у сфері міжнародних економічних відносин.

ПРН 22. Застосовувати відповідні методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

ПРН 24. Обґрунтувати вибір і застосовувати інформаційно-аналітичний інструментарій, економіко-статистичні методи обчислення, складні техніки аналізу та методи моніторингу кон'юнктури світових ринків.

ПРН 25. Презентувати результати дослідження на базі яких, розробляються рекомендації та заходи з адаптації до змін міжнародного середовища.

4. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів/годин	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
5 кредитів / 150 годин	26	24	100

5. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язковий /вибірковий
2020/2021	I	292 міжнародні економічні відносини	I	Обов'язковий

6. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Ноутбук, персональний комп'ютер, мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет, інше обладнання: мультимедійний проектор для комунікації та опитувань; виконання домашніх завдань; виконання завдань самостійної роботи; проходження тестування (поточний, рубіжний, підсумковий контроль). Програмний редактори MSExcel. Програмне забезпечення для роботи з освітнім контентом дисципліни та виконання передбачених видів освітньої діяльності: Moodle.

7. Політика курсу

Для успішного складання підсумкового контролю з дисципліни вимагається 100% відвідування очне або дистанційне відвідування всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися. У разі відсутності з поважних причин (через хворобу) необхідно надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати в визначений викладачем час на консультаціях. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету) та презентувати виконані завдання під час консультації викладача. Пропуск понад 25% занять без поважної причини буде оцінений як FX.

Високо цінується академічна доброчесність. До всіх студентів освітньої програми відбувається абсолютно рівне ставлення. Навіть окремий випадок

порушення академічної доброчесності є серйозним проступком, який може призвести до несправедливого перерозподілу оцінок і, як наслідок, загального рейтингу студентів. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття. Реферати та тези доповідей, інші наукові роботи повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу. Мінімальне покарання для студентів, яких спіймали на обмані чи плагіаті під час тесту чи підсумкового контролю, буде нульовим для цього завдання з послідовним зниженням підсумкової оцінки дисципліни принаймні на одну літеру. Будь ласка, поставтесь до цього питання серйозно та відповідально.

8. Схема курсу

Тиждень, дата, години	Тема, план	Форма навчального заняття кількість годин (аудиторної та самостійної)	Список рекомендованих джерел	Завдання	Максимальна кількість балів
Модуль 1. Сталій розвиток як глобальний виклик XXI століття					
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	Тема 1. Теоретичні засади сталого розвитку 1. Поняття сталого розвитку 2. Основні положення концепції сталого розвитку та напрями діяльності 3. Визначальні чинники сталого розвитку 4. Рівні та принципи сталого розвитку	лекція– 4 год.	1, 2, 3, 6, 9, 12, 14	Опрацювання лекційного матеріалу	
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	Тема 1. Теоретичні засади сталого розвитку 1. Поняття сталого розвитку 2. Основні положення концепції сталого розвитку та напрями діяльності 3. Визначальні чинники сталого розвитку 4. Рівні та принципи сталого розвитку	Семинар – 4 год., самост. робота – 11 год.	1, 2, 3, 6, 9, 12, 14	Презентація	4
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 2 Розвиток концепції сталого розвитку 1. Класифікація наукових теорій і концепцій в контексті сталого розвитку. 2. Теорія В.І. Вернадського про ноосферу та її зв'язок з теорією сталого розвитку. 3. Роботи членів Римського клубу. 4. Конференція ООН з навколишнього середовища і	лекція– 2 год.	1, 2, 3, 12-17	Опрацювання лекційного матеріалу	

	розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992р.) Роль ООН у визначенні та втіленні ідей сталого розвитку				
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 2 Розвиток концепції сталого розвитку 1. Класифікація наукових теорій і концепцій в контексті сталого розвитку. 2. Теорія В.І. Вернадського про ноосферу та її зв'язок з теорією сталого розвитку. 3. Роботи членів Римського клубу. 4. Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992р.) Роль ООН у визначенні та втіленні ідей сталого розвитку	семінар– 4 год., самост. робота – 11 год.	1, 2, 3, 12-17	Індивідуальна робота	10
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 3. Проблемні питання сталого розвитку 1. Причини загострення глобальних проблем людства 2. Загрози природно-екологічного характеру. 3. Глобальні соціальні проблеми. 4. Політичні конфлікти 5. Економічні проблеми розвитку.	лекція– 4 год.	2, 3, 5, 6-9, 10-14	Опрацювання лекційного матеріалу	
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 3. Проблемні питання сталого розвитку 1. Причини загострення глобальних проблем людства 2. Загрози природно-екологічного характеру. 3. Глобальні соціальні проблеми. 4. Політичні конфлікти 5. Економічні проблеми розвитку.	семінар– 2 год., самост. робота – 11 год.	2, 3, 5, 6-9, 10-14	Контрольна робота	10
Модуль 2 Організація та впровадження заходів сталого розвитку					
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 4 Диспропорційність економічного розвитку: основні причини та наслідки 1. Глобалізація: поняття, витрати та вигоди глобалізації. 2. Роль глобалізації у загостренні проблем сталого розвитку. 3. Поляризація економічного розвитку. 4. Проблема дефіциту ресурсів розвитку суспільства. 5. Проблема бідності та можливості її вирішення.	лекція– 2 год.	2, 3, 4, 5, 9-16	Опрацювання лекційного матеріалу	
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 4 Диспропорційність економічного розвитку: основні причини та наслідки 1. Глобалізація: поняття, витрати та вигоди глобалізації. 2. Роль глобалізації у загостренні проблем сталого розвитку. 3. Поляризація економічного розвитку.	семінар– 2 год., самост. робота – 11 год.	2, 3, 4, 5, 9-16	Доповідь	4

	4. Проблема дефіциту ресурсів розвитку суспільства. 5. Проблема бідності та можливості її вирішення.				
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 5 Соціальні виклики в сучасному світі 1. Демографічна ситуація в світі 2. Регіональні аспекти проблеми голоду, поширення хвороб, стану здоров'я матерів та дітей. 3. Проблеми ринку праці та міжнародних міграцій. 4. Гендерна рівність в контексті сталого розвитку.	лекція– 2 год.	1, 3, 9-13, 6-8	Опрацювання лекційного матеріалу	
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 5 Соціальні виклики в сучасному світі 1. Демографічна ситуація в світі 2. Регіональні аспекти проблеми голоду, поширення хвороб, стану здоров'я матерів та дітей. 3. Проблеми ринку праці та міжнародних міграцій. 4. Гендерна рівність в контексті сталого розвитку.	семінар– 2 год., самот. робота – 11 год.	1, 3, 9-13, 6-8	Тести	4
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 6 Актуальні питання збереження природної основи сталого розвитку 1. Джерела та шляхи забруднення навколишнього природного середовища. 2. Глобальні зміни клімату та основні напрямки їх досліджень. 3. Проблема нестачі прісних вод планети та шляхи її вирішення. 4. Стан вод Світового океану в контексті збереження ресурсного потенціалу та стійкості природних екосистем. 5. Винищення лісів планети та їх наслідки.	лекція– 2 год.	1, 2, 4-7, 9, 10, 12	Опрацювання лекційного матеріалу	
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 6 Актуальні питання збереження природної основи сталого розвитку 1. Джерела та шляхи забруднення навколишнього природного середовища. 2. Глобальні зміни клімату та основні напрямки їх досліджень. 3. Проблема нестачі прісних вод планети та шляхи її вирішення. 4. Стан вод Світового океану в контексті збереження ресурсного потенціалу та стійкості природних екосистем. 5. Винищення лісів планети та їх наслідки.	семінар– 2 год., самот. робота – 11 год.	1, 2, 4-7, 9, 10, 12	тести	4

Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 7. Світові екологічні проблеми у контексті сталого розвитку та напрямки їх подолання 1. Актуальність екологічно збалансованого розвитку 2. Основні екологічні проблеми України 3. Екологічні проблеми у стратегії національної безпеки України 4. Пріоритети збалансованого розвитку 5. Напрямки вирішення основних екологічних проблем світу.	лекція– 2 год.	2, 4,6, 7, 13, 14, 15, 16, 18	Опрацювання лекційного матеріалу	
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 7. Світові екологічні проблеми у контексті сталого розвитку та напрямки їх подолання 1. Актуальність екологічно збалансованого розвитку 2. Основні екологічні проблеми України 3. Екологічні проблеми у стратегії національної безпеки України 4. Пріоритети збалансованого розвитку 5. Напрямки вирішення основних екологічних проблем світу.	семінар– 2 год., самот. робота – 11 год.	2, 4,6, 7, 13, 14, 15, 16, 18	Самостійна робота	9
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 8 Зелена економіка в умовах розвитку сталого розвитку України 1. Зелена” економіка: сутність, цілі та принципи 2. чинники формування зеленої економіки. 3. Структура зеленої економіки. 4. Зелені міста, перспективи їх розвитку в світі та Україні.	лекція– 2 год.	2, 5-7, 9-15	Опрацювання лекційного матеріалу	
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 8 Зелена економіка в умовах розвитку сталого розвитку України 1. Зелена” економіка: сутність, цілі та принципи 2. чинники формування зеленої економіки. 3. Структура зеленої економіки. 4. Зелені міста, перспективи їх розвитку в світі та Україні.	семінар– 2 год., самот. робота – 11 год.	2, 5-7, 9-15	Усне опитування	5
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 9. Людський розвиток як головний чинник суспільного прогресу 1. Поняття людського розвитку, методи його вимірювання 2. Рівень життя і людський розвиток 3. Здоров’я, тривалість життя і людський розвиток 4. Освіта і людський розвиток	лекція– 2 год.	1, 3-6, 9-17	Опрацювання лекційного матеріалу	

Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 9. Людський розвиток як головний чинник суспільного прогресу 1. Поняття людського розвитку, методи його вимірювання 2. Рівень життя і людський розвиток 3. Здоров'я, тривалість життя і людський розвиток 4. Освіта і людський розвиток	семінар – 2 год., самот. робота – 12 год.	1, 3-6, 9-17	Контрольна робота	10
Згідно робочого навчального плану, розкладу занять	ТЕМА 10. Науковий та освітній виміри сталого розвитку 1. Роль науки та освіти у визначенні засад сталого розвитку 2. Створення наукового потенціалу 3 Переорієнтація освіти на сталий розвиток 4 Розширення поінформованості населення	Лекція – 2 год.	1-4, 16-20	Опрацювання лекційного матеріалу	

9. Система оцінювання та вимоги: форма (метод) контрольного заходу та вимоги до оцінювання програмних результатів навчання

Модуль 1. Назва та максимальна кількість балів за цей модуль

Форма (метод) контрольного заходу, критерії оцінювання та бали

Контрольна робота – 10 балів.

Презентація – 4 бали.

Індивідуальні завдання – 10 балів.

Модуль 2. Назва та максимальна кількість балів за цей модуль

Форма (метод) контрольного заходу, критерії оцінювання та бали

Контрольна робота – 10 балів.

Доповідь – 4 бали.

Тести (по 4 бали за 2 тести).

Усне опитування – 5.

Індивідуальні завдання – 9 балів.

Студенти можуть отримати до 10% бонусних балів за виконання індивідуальних завдань, підготовці презентації англomовної статті з аналізу даних, участь у конкурсах наукових робіт, предметних олімпіадах, конкурсах, неформальній та інформальній освіті (зокрема, COURSERA та ін.). за виконання завдань підвищеної складності (конкретне значення визначає викладач).

Таблиця 1

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування освітньої компоненти/навчальної дисципліни, формою семестрового контролю якої є екзамен

	Види навчальної діяльності (робіт)	модуль 1	модуль 2	Сума балів
.	Аудиторна робота (заняття у дистанційному режимі)	11	14	25
	- тестування	2	4	6

	- доповідь	4		4
	- індивідуальні завдання	5		5
	- усне опитування		6	6
	- презентація		4	4
2.	Самостійна робота	7	8	15
3.	Контрольна робота	10	10	20
	Поточне оцінювання (разом)	28	32	60
	Підсумковий контроль			40
	Разом балів			100
	- участь у наукових, науково-практичних конференціях, олімпіадах; - підготовка наукової статті, наукової роботи на конкурс; - тощо			max 10

Оцінка відповідає рівню сформованості загальних і фахових компетентностей та отриманих програмних результатів навчання здобувача освіти та визначається шкалою ЄКТС та національною системою оцінювання (табл. 2).

Таблиця 2

Шкала оцінювання у ХДУ за ЄКТС

Сума балів /Local grade	Оцінка ЄКТС		Оцінка за національною шкалою/National grade
90 – 100		Excellent	Відмінно
82-89		Good	Добре
74-81			
64-73		Satisfactory	Задовільно
60-63			
35-59	X	Fail	Незадовільно з можливістю повторного складання
1-34			Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основні

1. Зінчук Т., Романаускас Ю. Сталий розвиток сільських територій : монографія. Центр навчальної літератури.2019.422с.
2. Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: [навч. посіб.]. Херсон: Гринь Д.С., 2015. 264 с.

3. Караєва Н., Корпан Р., Коцко Т., Недін І. Характеристики Сталий розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем: Навчальний посібник. Центр навчальної літератури. 2015. 384 с.
4. Башнянин Г. І. Економічні ринкові системи: методологічні проблеми метрологічного аналізу. Львів: Ліга-Прес, 2018. 402 с.

Додаткові

5. Mulder, K. Sustainable Development for engineers / K. Mulder. –Delft Un-ty of Technology, The Netherlands, 2006. –288 p.
6. Ушкаренко Ю.В. Формування та забезпечення оптимального рівня споживання на ринку продукції харчової промисловості. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. №16. С. 504-508.
7. Ушкаренко Ю.В. Оцінка синергетичного ефекту кооперативної взаємодії виробників органічної продукції. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. №23. С. 330-334.
8. Ушкаренко Ю.В. Особливості впливу підприємств харчової промисловості на навколишнє середовище/ Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції “Екологія і природокористування в системі оптимізації відносин природи і суспільства” 24-25 березня 2016 р. Ч. 2 Тернопіль: Крок, 2016. С. 123-125.

Інтернет-ресурси

9. Environmental Performance Index 2014[Electron. resource] / Yale Center for Environmental Law & Policy. –Access link:<http://epi.yale.edu/>
10. Ecological Footprint –Ecological Sustainability [Electron. resource] / Global Footprint Network. –Access link: <http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/>
11. Human Development Report 2007/2008. Fighting climate change: Human solidarity in a divided world [Electron. resource]. –Access link: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2007_2008_EN_Complete.pdf
12. UN SDKP(Sustainable Development Knowledge Platform) [Electron. resource] / DSD; UN DESA. –Access link:<http://sustainabledevelopment.un.org/>
13. ОСП (орган сертифікації продукції)«Жива планета»[Електрон. ресурс]. – URL: <http://www.ecolabel.org.ua/>
14. ЦРТ-Україна: Цілі розвитку тисячоліття в Україні [Електрон. ресурс] // Представництво Організації Об'єднаних Націй в Україні. – URL: <http://www.ukraine2015.org.ua>
15. Статистичний збірник «Україна в цифрах» у 2018 році. -К. : Державна служба статистики України, 2019. - URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/>.
16. Стратегія сталого розвитку "Україна -2020". [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
17. Угода про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами. [Електронний ресурс]. –Р URL: http://www.kmu.gov.ua/docs/Agreement/AA_Body_text.pdf.

18. Україна в глобальних рейтингах.[Електронний ресурс]. – URL:
<http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/rating/index.html>